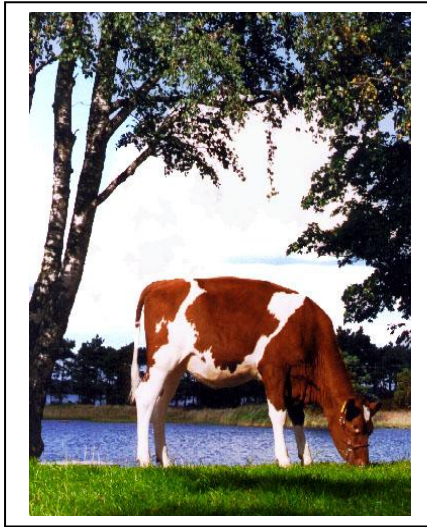

Bete och ungdjur

Torbjörn Lundborg, produktionsrådgivare Freja Husdjur; Torbjorn.lundborg@frejahusdjur.se

Glöm inte ungdjuren

Nu på sommaren är det en hektisk tid, full fart på att bärga foder med bra hygien och näringsvärden inför kommande stallsäsong. Hoppas nu bara att vädret håller sig stabilt under skörden. För vi vet hur stor betydelse ett bra grovfoder har för mjölkproduktionen och tillväxten av våra ungdjur.

I en studie av de högst avkastande besättningarna med de högsta proteinhalterna inom Skara Semins område, framgick en klar framgångsfaktor nämligen grovfodret (kanske inte någon direkt överraskning). Dessa gårdar hade ett snitt på sina grovfoderanalyser som låg strax över 11 MJ/ kg ts i energi och en råproteinhalt strax över 150 gram/ kg ts.

Ungdjuren på ovan nämnda besättningar i detta fall rekryteringskvigorna, var väl utvuxna vid en inkalvningsålder på ett snitt av 27 månader. Hur lyckas man med det? Ungdjuren får grovfoder av lika god kvalitet som korna.

För att få kor att mjölka och ungdjuren att växa, måste de erbjudas foder som ger ett högt foderintag. Observera detta gäller året runt även nu när djuren går på bete! Det är lätt att glömma bort ungdjuren den tiden de går på bete. De flesta ungdjuren tillbringar dock en stor del av sin uppväxt ute på bete, av den totala foderåtgången (beräknat på energi) står betet för ca 50%. Betet kan vara en utmärkt resurs för att få tillgång till ett högvärdigt foder som är lättsmält, smakligt och som dessutom ett förhållandevis billigt fodermedel. Betet är dock en färskvara som inte kan sparas, det ställer stora krav på den som sköter betet och dess betestryck. För att få en hög tillväxt på bete krävs mycket god beteskötsel och planering, dels för att betet ska utnyttjas maximalt och dels för att klara parasiterna. Djuren kan utnyttja 50-70% av betet beroende på betesteknik, rotationsbete dvs flera fällor som djuren växlar i mellan ger den högre utnyttjande graden.

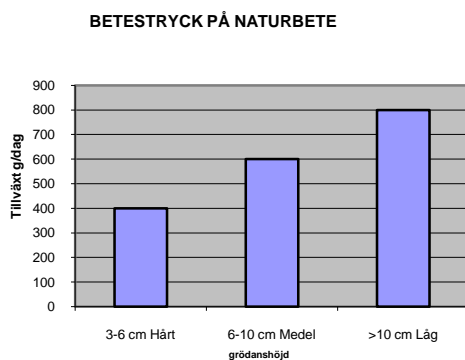
Tillväxt på bete, ungdjurens tillväxt påverkas av flera faktorer, bl a tillväxtkapacitet, betestillgång, beteskvalitet och tillskottsfoder. Tidigt betesläpp leder till tätare bete samt högre kvalitet på betet under resten av säsongen, klarar man inte att beta hela arealen en första omgång innan gräsen går i ax bör man skörda en del av arealen. Detta skördade betet är ett bra tillskott vid betessvackor. Betets tillväxt är ju som ni vet högst på försommaren och avtar sedan efter midsommar.

Tillväxt vid olika betestryck, många betesmarker berättigar till någon typ av miljöstödd. Dessa miljöstödd är kopplade till skötselvillkor, bl a ställs det krav på att grässvålen skall vara väl avbetad vid slutet av betessäsongen. För att uppfylla ovan stående krav måste man ha ett relativt högt betestryck under säsongen. Studier har därför gjorts på hur detta påverkar djurens hälsa och tillväxt. Dessa studier har gjorts under två säsonger på tre olika

betesmarker två av betesmarkerna var torrare kulturbetesmarker och en var av våtmarkskaraktär. Följande upplägg var det på de olika fällorna, Hårt betestryck beteshöjd 3-6 cm; Medel betestryck 6-10 cm; Svagt betestryck >10 cm. Tillväxterna var genomgående lägre på de djur som betade vid ett hårt betestryck. Hårt betestryck gav en genomsnittlig tillväxt på 300 g/dag första året och 400 g/dag andra året, Medelhögtbetestryck gav en tillväxt på 600 g/dag och djur på det svaga betestrycket ökade ca 800 g/dag.

Första året fick djuren på det hårda betestrycket problem med parasiter (även andra årsbetande) vilket bidrog till den mycket låga tillväxten, ett mycket hårt betestryck ökar riskerna för parasitproblem eftersom djuren tvingas beta närmare sin egen spillning. På beten med högre genomsnittshöjd konstaterade man att djuren hade vissa "favoritöar" dit de återkom ofta, dessa var ordentligt avbetade under hela sommaren.

Vad kan då vara ett lämpligt betestryck? Detta är riktvärden men ca 1500 kg kvigor/stutar per ha åkermarksbete och 750 kg kvigor/stutar per ha hagmarksbeten under de första månaderna maj- juni och sedan i juli- augusti ökar behovet av betesareal till det dubbla för att sedan tredubblas i september- oktober.

Betydelsen av betets näringsinnehåll, 9 MJ/kg ts ger kvigor en tillväxt på ca 400 gram/dag men de kan växa 900 gram/dag om betet innehåller 11 MJ/kg ts. Om dessa kvigor skulle kalva in vid samma slutvikt, kommer kvigor som gått på det sämre betet (9 MJ/kg ts) behöva en betydligt längre uppfödningstid ca 6 till 7 månader. Näringsinnehåll i gräs på naturbetesmarker varierar beroende på art sammansättning. Energi- och fiberinnehåll på gräsarterna rödven, ängsgröe och ängskavle är fullt jämförbara med värdet på gräs i odlade betesvallar. Råproteinhalten är dock lägre. Energiinnehållet i fårsvingel och tuvtåtel är lågt (runt 9 MJ) i bladstadiet. Vid axgång och blomning innehåller tuvtåtel ca 6-7 MJ/kg ts. Putsningsavbetet på områden som inte betats är ett bra sätt att behålla näringsvärdet på betet, det är dock bra att få gjort detta på försommaren innan gräsen går ax och blommar.

Parasiter och skadliga mikroorganismer, om betet blivit betat av nötkreatur under föregående år finns det "smitta" kvar på våren vid betesläpp. De djur som är viktigast att skydda mot dessa parasiter och mikroorganismer är förstagångsbetarna. Dessa skall helst erbjudas ett parasitfritt bete dvs areal som inte betats föregående år, kan man inte detta skall de avmaskas. Förstagångsbetarna skall absolut inte släppas på ett bete som betats av kalvar föregående år, där parasittrycket betydligt högre. På dessa så kallade kalvbeten uppföras dessutom bl a Koccidier som ger vällningliknande till vattnig ofta illaluktande diarré mot dessa Koccidier hjälper inte avmaskning.

Vattenförsörjning på betet, vattnets hygieniska kvalitet är mycket viktig. Kraven på den hygieniska kvaliteten till nötkreatur skall vara lika höga som de krav som ställs på human konsumtion. Nästan alla naturliga vattendrag håller inte tillräckligt hög hygienisk kvalitet. Hindra därför djuren från att dricka sådant vatten genom att hägna bort det. Nötkreatur har tyvärr allt för ofta inte förmågan att själva välja det som är bäst för dem själva, dålig hygienisk kvalitet på vattnet kan ge sämre juverhälsa vid inkalvning.

Nötkreatur föredrar öppen vatten yta, de kan då dricka 15-20 liter per minut. Deras flockbeteende med för att hela flocken helst vill dricka samtidigt. Vattenkoppar kan ge en bra hygienisk kvalitet på vattnet. Det är dock viktigt att det finns tillräcklig kapacitet på dessa så att djuren kan dricka sig otörstiga utan att det tar för lång tid. Fem kor per vattenkopp är ett riktmärke, men då måste flödet vid samtliga koppar vid full belastning vara tillräckligt högt (mer än 5 l/min). Kor ger möjlighet för djuren att snabbare dricka sig otörstiga, men dessa måste göras rena ofta minst en gång per vecka.

Tillskottsfoder, mineraler och salt skall ungdjuren ha tillgång på under hela betessäsongen. I ett betesförsök jämfördes dräktighetsresultatet för kvigor som haft tillgång till mineralfoder på betet kontra de som inte tillförts extra mineraler. Kvigorna seminerades på stall efter betessäsongens slut. Kvigorna som fått mineralfoder krävde i genomsnitt 1,4 inseminationer för att bli dräktiga, de kvigor som varit utan mineraler tog sig först på ett snitt på 1,9 inseminationer. Vid betesbrist är det bäst att tillskottsutfodra med grovfoder. Det är svårare att styra tilldelningen med kraftfoder, så att alla djur i flocken får sin del. Dessutom innebär kraftfoder en större omställning för våmmens mikroorganismer (däremot underlättas en senare hantering om man tar sig en hink kraftfoder till djuren vid den dagliga tillsynen). Djur i god kondition tål variationer i väder och vind och kan gå på bete sent på säsongen om de bara får extra foder. Det är dock vanligt att man lurar sig på sensommar- höstbete det ser frodigt ut men de är oftast mindre aptitliga pga nedsmutsning, lågt ts och ett sämre näringsinnehåll.

Ta hem högdräktiga kvigor de skall erbjudas samma foderstat som korna den sista dräktighetsmånaden, en mjuk installning påverkar kvigornas klövhälsa och produktion i positiv riktning. För vem vill förlora en kviga som man nu har lagt ner så mycket tid och pengar på?

Och så till slut, till nästa säsong mät dina kvigor vid betesläpp och vid installning så vet du vad de väger och hur mycket de har vuxet. Det har du användning för vid kommande års planering!